

УДК 821.21/220+

ББК83.3 (2Т)

МУАРРИФИИ НУСХАҲОИ
ХАТТИИ “СОҚИНОМА”-И
ЗУҲУРИИ ТУРШЕЗӢ

Раҳматов Баҳром Аҳмадҷонович,
аспиранти ДДХ ба номи акад. Б.Гафуров
(Тоҷикистон, Хуҷанд)

О РУКОПИСНЫХ
СПИСКАХ «САКИ-НАМЕ»
ЗУХУРИ ТУРШЕЗИ

Рахматов Баҳром Ахмадҷонович,
аспирант ХГУ им. акад. Б.Гафурова
(Таджикистан, Худжанд)

ON «SAKI-NAME»
MANUSCRIPT LISTS BY
ZUKHURI TURSHEZI

Rakhmatov Bahrom Ahmadjohnovich,
post-graduate of Khujand State University named after
acad. B. Gafurov (Tajikistan, Khujand)
E-MAIL: raxmatov.1987@mail.ru

Ключевые слова: персоязычная история Индии, творчество Зухури Туршези, «Саки-наме» Туршези, рукописи, описание рукописей «Саки-наме», литографические издания, произведения Котиби Туршези

В истории персоязычной литературы Индии Зухури Туршези (приб. 1534-1615) считается одним из известных и очень продуктивных литераторов. Особую известность из его произведений приобрела книга «Саки-наме» («Книга о кравчем»), которая отличается особой структурой и объемом (4500 бейтов) и оказала сильное влияние на дальнейшее развитие жанра саки-наме. Статья посвящена описанию рукописей «Саки-наме» Зухури. Отмечается, что до сих пор не осуществлено сопоставительное изучение разночтений в рукописях «Саки-наме» Зухури. Автор даёт описание рукописей книги в составе «Куллията» поэта, а также отдельных списков самой «Саки-наме». В частности, предлагается описание рукописи «Куллиёта» Зухури, хранящейся под №911 в библиотеке Института языка, литературы, востоковедения и письменного наследия АН РТ, литографического издания, опубликованного в 1846 г. в типографии Нувал – Кишур (Индия) и хранящегося в той же библиотеке под №3263, отдельных списков (душанбинского, ташкентского, лахарского и т.д.) «Саки-наме».

Key words: history of India written in Persian, Zukhuri Turshezi's creation, «Saki-Name» by Turshezi, manuscripts, description of «Saki-Name» manuscripts, lithographic editions, Kotibi Turshezi's literary productions

In the history of the literature of India written in Persian Zukhuri Turshezi (about 1534 - 1615) is considered as one of the well-known and very productive men-of-letters. His book «Saki-Name» («The Book about the Cup-Bearer») gained especial fame, it is distinguished with specific structure and volume having exercised strong influence over a further development of Saki-name genre. The article dwells on the description of Zukhuri's «Saki-Name» manuscripts. It is outlined that up to now correlative studies of variant reading in «Saki-Name» manuscripts

have not been effectuated yet. The author gives a description of manuscripts both in the poet's composition «Kulliyat» and in separate lists of «Saki-name» itself. In particular, the author proposes a description of «Kulliyat» manuscript kept under #911 in the library of the Institute of language, literature, Oriental studies and written heritage under TR Academy of Sciences, a lithographic edition published in 1846 in the printing-house Nuval-Kishur (India), kept in the same library under # 3263; separate lists of «Saki-Name» being mentioned too (Dushanbe, Tashkent, Lahor, etc.).

Соҳати адабиёти форсизабон ба ҳадде густурда аст, ки то ҳол бисёр осори шоирони он наомӯхта боқӣ мондаанд. Бахусус, адабиёти форсизабони Ҳинди асрҳои XVI-XVII, ки аз сермаҳсултарин даврони шеърӣ форсӣ ҳисобида мешавад, то ба ҳанӯз осори фаровони наомӯхтаю тасҳеҳнашуда дорад. Зухурии Туршезӣ (тақ. 1534-1615) аз ҷумлаи он шуароест, ки дар адабиёти форсу тоҷик бо пурқории худ шуҳрат дошта, аз ӯ осори зиёде то кунун боқӣ мондааст, ки “Девони ғазалиёт”, “Соқинома”, “Се насп”, “Мактубот” (Рукъаот ё Панҷ рукъа), “Гулзори Иброҳим” ва амсоли инро метавон дар ин радиф ном бурд. Ин осор дар қатори дигар асарҳои оламшумули адабиёти форсу тоҷик дар бисёр китобхонаҳои дунё маҳфуз аст. Дар ин навиштаи кӯтоҳ кӯшиши шинос кардани алоқамандон бо бархе нусаҳои хаттии “Соқинома”-и Зухурӣ сурат гирифтааст, зеро асари мазбур дар ростои соқиномасароии адабиёти форсу тоҷик бо сохтори вижаю ҳунари зебо суруда шуда, дар падидоии як зумраи соқиномаҳои калонҳаҷм нақши муассире дорад. Ногуфта намонад, ки то имрӯз соқиномаи мавриди назар, ки аз 4500 байт иборат мебошад, тасҳеҳу нусхабадал нагардидааст. Аз ин рӯ, бархе нусхаҳои хаттии онро, ки дар китобхонаҳои ҷаҳон маҳфузанд, баррасӣ хоҳем кард.

Муаррифии нусаҳои хаттиро асосан метавон дар ду равиш ба роҳ монд. Аввал нусхаҳои ҷудоғонаи “Соқинома” ва сонӣ дар дохили қуллиятҳо, баёзҳо, ҷунгҳо ва ғайра. Азбаски нусхаҳои фаровони “Қуллият”-и шоир то имрӯз омада расидааст, дар бораи бархе ин нусхаҳо маълумоти мухтасар додан аз аҳамият холӣ нест.

Дар китобхонаи Институти забон ва адабиёт, шарқшиносӣ ва мероси хаттии АИ ҶТ таҳти рақами 911 “Қуллият”-и Зухурӣ мавҷуд аст, ки он шомили “Соқинома”, “Гулзори Иброҳим”, “Хони Халил” ва “Рисолаи “Наврас” аст. Котиб ва санаи китобат номаълум, хатташ настаълиқи бештар ба хатти шикаста моил, ашъор дар ду сутунча навишта шудааст, 291 саҳфа, аммо рақамҳои сафаҳот бо қалами кормандони китобхона дар замони шӯравӣ гузошта шудаанд. Матн то саҳифаи 84 хошия надорад ва тамоми китоб бо хатти ягона мактуб гардида, ба ҷуз саҳифаи 70, ки дар он як ҷо бо хатте дигар кӯшиши ислоҳи байте рафта ва дар саҳифаи 76 дар хошия бо ҳамон хатти муслех ҷизҳои ба ин китоб марбут набуда, дар саҳифаи 80-баъди итмоми бахши “Гулзори Иброҳим” ва дар саҳифаи 124 дуоҳое дарҷ шудааст. “Соқинома” аз саҳифаи 126 оғоз шуда, то охири ин китоб ба шакли мунтахаб омада, шомили 2463 байт мебошад. Ба саҳифаҳои 166-167 осеб расида, баъзе порчаҳои матн хонда намешавад. Инчунин, дар саҳифаҳои 248, 267 ва 279 мисраъҳо афтодаанд. Тамоми матни “Соқинома” хошиябандӣ шудааст. Аз ин равиши нигориш пай бурдан осон аст, ки нусаҳои мавриди назар тақрибан дар асри XVIII навишта шуда, дар тасҳеҳу барқароркунии матн мавқеи муҳим дорад.

Эдуард Браун нигошта, ки таҳти № 1528 (p) “Маҷмӯа”: “Соқинома” ва “Ғазалиёт”-и Зухурӣ ҳамроҳ бо маснавии “Маҳмуд ва Аёз” (12,257) ва таҳти № 1546 (p) “Маҷмӯаи шеърӣ форсӣ”, аз он ҷумла “Соқинома”-и Зухурӣ (13,260) сабт шудааст, ки мутаассифона дастраси банда нестанд.

Дар аксар нусхаҳои “Куллиёт”-и шоир, ки дар бораи онҳо дар феҳристҳо сабт шудааст, матни пурра ё мунтахаби “Соқинома”-и Зухурӣ дохил гардидааст. Масалан, дар “Куллиёт”-и № 543 китобхонаи подшоҳии Оуда, ки аз “Соқинома”, маснавии бидуни унвони Зухурӣ ва ғазалҳо иборат аст, “Соқинома” ҳудуди 120 саҳифаи онро дарбар мегирад (22,580). Ҳамчунин, дар нусхаи № 1076 китобхонаи мазкур баробари “Се наср” (1. “Наврас”, 2. “Гулзори Иброҳим”, 3. “Хони Халил”), маснавии бидуни ном, қасоид, ғазалиёт, чанд байте аз “Соқинома” ҳам омадааст (22,672). Ин нусха чопи сангӣ буда, дар он солҳои мухталифи китобат нишон дода шудааст. Дар нусхаи № 1077 ҳамин китобхона абёти мунтахаби “Соқинома” оварда шудааст (22,673). Дар нусхаи № 1501 китобхонаи подшоҳии Вена, ки маҷмӯаи ашъори Зухуриро дарбар мегираду аз таркиботу тарҷеъот, қасидаҳо, ғазалиёту рубоӣёт иборат аст, байте чанд аз “Соқинома” ҳам сабт гардида, ки аз рӯи чопи сангии соли 1849 (Лакҳнав) истинсохшуда мебошад (16,822). То чое, ки банда оғаҳӣ дорад, нусхаи мавриди истинсох қарор гирифта аз беҳтарин чопҳои “Соқинома”-и Зухурӣ буда, дар воқуниши бархе калимот ва мафҳумҳои мушкили асари мазкур матни ҳошияи он қўмаки беандоза дорад. Аз ин рӯ, дар чанд маврид ба мушоҳида расид, ки носихон аз рӯи он нусхабардорӣ кардаанд.

Дар ҳошияи “Девон”-и Зухурӣ, ки таҳти № 1735 дар китобхонаи Ганҷбахш маҳфуз аст, “Соқинома” ва рубоӣёти шоир низ омадааст. Нусха бо хати настаълиқ санаи 1158/1758 китобат гардида, рӯи барги аввал муҳри Байзавӣ (Муҳаммадсодиқ ибни Муҳаммадхусайн) дида мешавад (7,120-121). Таҳти рақамҳои 245 ва 1780 дар китобхонаи мазкур айнан ҳамин нусхаҳо ниғаҳдорӣ мешаванд. Нусхаи № 3894-7413 ҳамон китобхона бо хати настаълиқи хонои садаи XIX китобат шуда, оғоз ва анҷом афтода аст. Дар мавриди ин нусха муаллифони феҳристҳо чунин маълумот медиҳанд: “Танҳо маснавиҳои Зухурист. Маснавиҳои кўтоҳ дар таърифи қаср, таърифи ҷаҳон, васфи соқӣ: /Чӣ гўям, ки соқӣ чиҳо мекунад.../, таърифи маю чанд соқинома: /Биё, соқӣ, эй дину имони ман.../ ва дигаре: /Биё, соқӣ, эй маҷлисорои ман.../, 262 саҳифа” (4,1460). Зоҳиран, муаллифи мазкур бо матни пурраи “Соқинома”-и Зухурӣ шинос набуда, қисматҳои асари мазкурро иштибоҳан маснавиҳои алоҳида гумон кардааст.

Дар китобхонаи Донишгоҳи Исфаҳон дар маҷмӯаи таҳти рақами 15580 мунтахаби “Соқинома” низ оварда шудааст, ки аз 361 байт иборат мебошад. Нусхаи мавриди зикр бо хати настаълиқ навишта шуда, сарлавҳаҳо бо ранги сурх ҷудо гардидаанд.

Дар китобхонаи Институти забон ва адабиёт, шарқшиносӣ ва мероси хаттии АИ ҶТ таҳти рақами 3262 чопи сангии “Соқинома”-и Зухурӣ, ки соли 1846 дар матбааи Нувалкишур нашр шудааст, маҳфуз мебошад. Ҷолибтарин хусусияти ин чоп дар он аст, ки дар ҳошияи он бархе калимот ва ибороти мавҳуму нофаҳмо шарҳ шудааст. Дар феҳристи Э.Браун дар бораи ҳамин чопи “Соқинома” маълумот дода мешавад (12,153). Мусташир Эдуард Эдуард низ дар бораи нусхаи “Соқинома” (14,938) ва “Девон”-и Зухурӣ (14,940) маълумоти мухтасар медиҳад.

Мавлавӣ Мирзо Ашраф баробари “Иншои Зухурӣ” (таҳти рақами 854) ва “Девони Зухурӣ” (таҳти рақами 664), дар бораи ду нусхаи “Соқинома”-и Зухурӣ таҳти рақамҳои 558 (чопи сангӣ, китобат 1263/1846) ва 747 (қаламӣ, соли китобат номаълум) хабар медиҳад (18,63).

Дар китобхонаи “Ҳайдаробод” № 16154 “Соқинома”-и Зухурӣ (17,144) маҳфуз аст, аммо дар бораи ҷузъиёти ин нусха ягон маълумоти мушаххас дастраси банда нест.

О.Ф.Акимускин дар бораи “Дебочаи Гулзори Иброҳим”, “Дебочаи Навраси ниҳол”, “Дебочаи Хони Халил” ва “Соқинома” ишораҳо дорад (1,279,283).

Дар зайл чанд нусхаи хаттии “Соқинома”, ки алоҳида китобат шудаанд, муаррифи мешавад:

1. Нусхаи китобхонаи Институти забон, адабиёт, шарқшиносӣ ва мероси хаттии АИ ҚТ таҳти рақами **944**. Мувофиқи маълумоти А.М.Мирзоев, М.И. Занд матн дар ду сутунча бо хатти шикастаи настаълиқ дар қоғази зарди шарқӣ навишта шудааст. Анҷом афтода, доғҳои намнокӣ дорад ва дар баъзе ҷойҳои матн коғастиҳо мавҷуд аст. Китобат: асри XVIII, 83 ҷараҳ, муқова: сабзи сиёҳтоб, андоза: 10x18,5 (3,115-116);

2. Нусхаи китобхонаи АИ Ўзбекистон (Тошканд), № **1411**, бидуни санаи китобат, тақрибан дар асри XVIII китобат шуда, бо настаълиқи хоно дар қоғази шарқӣ навишта шудааст. Қисман бо рангҳои гуногун оро додашуда, аз 177 ҷараҳ иборат ва андозааш: 11x19,5 мебошад (6,267);

3. Нусхаҳои китобхонаи “Ганҷбахш”-и Лоҳур:

а) Нусхаи № **4532-321**, бо хати настаълиқи садаи XVII навишта шудааст. Қирмхӯрда аст, 316 саҳифа (7,241);

б) Нусхаи № **15580**, (интиҳоби “Соқинома”). Маҷмӯа, саҳ: 1-33, ҷузви 1, котиб: Абулҳасан, китобат: 1292/1823, хат: настаълиқ (7,353);

в) Нусхаи № **4533-5934**, бо хати настаълиқи садаи XVII навишта шудааст, танҳо аз 76 байт иборат мебошад (4,639);

г) Нусхаи № **2009**, дар соли 1263/1846 дар Лақҳнав, дар ҳаҷми 225 саҳифа ҷоп шудааст. Ҳамон ҷопи сангии дар Тоҷикистон маҳфузбуда аст;

4. Нусхаи китобхонаи умумии архиви “Патиола”-и Панҷоб, № **271**, бо хати настаълиқ соли 1257/1841 китобат шудааст. 244 саҳифа, дар як саҳифа 13 сатр, андоза: 15x22 (8,146-147);

5. Нусхаи китобхонаи “Роҷа”-и Маҳмудобод, № **74**, бо хати настаълиқ навишта шудааст, 180 саҳифа, дар як саҳифа 10 сатр, андоза: 17x11 (10,362);

6. Нусхаҳои китобхонаи Донишгоҳи «Ҷомия миллия исломия»-и Дехлӣ:

а) Нусхаи № **0934**, бо хати настаълиқ навишта шуда ва қирмхӯрда мебошад. Аз авоил мучадвал, 153 саҳифа, дар як саҳифа 15 сатр, андоза: 21x14;

б) Нусхаи № **0935**, бо хати настаълиқ соли 1228/1813 китобат шудааст. Қирмхӯрда, Мучадвал, саҳифаи аввал мунаққаш ва муталло. Дар оғоз муҳри Раҷабалихони Баҳодур мавҷуд мебошад, 158 саҳифа, дар ҳар саҳифа 15 сатр, андоза: 21x12;

в) Нусхаи № **640**, ягон мушаххасот надорад, зоҳиран аз нусахи фарсудаи ин китобхона мебошад (11,240-241);

7. Нусхаҳои китобхонаи умумии “Ҳар Даял”-и Дехлӣ:

а) Нусхаи № **128-(P74)**, бо хати настаълиқ соли 1838 китобат шудааст. Котиб: Сварап Ром, 195 саҳифа, дар як саҳифа 9 сатр, андоза: 21x16;

б) Нусхаи № **49** ҳамон нусха;

в) Нусхаи № **129-(54)** бо хати шикаста соли 1211/1796 китобат шудааст. Оғоз афтода ва бо байти

Майе дод дар маҷлисе шоҳиде,

Ки шуд нуқли он субҳаи зоҳиде...

оғоз шудааст. Қирмхӯрда, 138 саҳифа, дар як саҳифа 17 сатр, андоза: 21x9 (9,48-49);

8. Нусхаҳои китобхонаи марказии Донишгоҳи Техрон:

а) Нусхаи № **31**, котиб: Абдулҳай ибни Алии Ҷарподақонӣ, таърихи китобат: 1053/1643 яке аз қадимтарин нусхаҳои “Соқинома” буда, барои Начафқулии Беко навишта шудааст (аз 23);

б) Нусхаи № **1427**, бо хати настаълиқ аз тарафи Имомқулии Имонӣ тақрибан дар нимаи дувуми садаи XVII навишта шудааст, чадвал: зард ва лочувард, шеърҳо дар чохор сутун омада. Андоза: 14x24, 455 г., қоғази исфаҳонӣ, матну хошия, чилд: тимоҷу тирагии зарбии 20, заркӯб, муқавво (аз 23);

в) Нусхаи № **10**, ҳамон китобхона. Котиб: Имомқулӣ Имонию Фулом, китобат: 1078/1667 (аз 23);

9. Нусхаи китобхонаи “Маҷлиси Шӯрои Исломи”, № **375**. Котиб: Муҳаммадҷаъфар ибни Искандар, китобат: 1096/1684, дар матн чадвалу сутунбандии зару лочувардӣ ва сурх дида мешавад. Бо сарлавҳа ва ёддошти 1247 ва чилди равғанию бо гул ва буттаи заррин орошташуда, рангоранг, бо заминаи қаҳвай, дарун: сурх (аз 24);

10. Нусхаи китобхонаи “Гулистон”-и Техрон, № **302**. Қоғази тармаи матн: зарафшон, бо хати настаълиқ аз тарафи Миралӣ санаи 1097/1685 китобат шудааст. Пушти сафҳаи аввал ду сачъи муҳр, ки амдан маҳв шуда, ҷой дорад. Теъдоди сафҳа: 306, дар ҳар саҳифа 15 сатр. Анҷоми ин нусха аз дигар нусхаҳо тафовут дошта, зоҳиран бо порчаи аз ҷониби котиб изофашудаи ба номи Зухурӣ итмом меёбад:

*Ба мадҳи ту дар сафҳаи рӯзгор,
Мазомини камёб бисёр бод.
Зухурӣ зи ҳамде барад гуфтугӯ,
Мувофиқ ба итмоми гуфтор бод.*

Умед, ки арбоби камол агар ба саҳе ё хато мутталеъ гарданд, ба зайли афв маъфув намоянд, ки исмат аз хатову залал маҳсули анбиёву авлиёст...” (аз 25);

11. Нусхаи китобхонаи “Маркази мутолиот ва таҳқиқоти исломӣ”-и Қум, № **239**. Бо хати настаълиқ санаи 1052/1642 китобат шудааст. Тамоми сафаҳот чадвали шангарф ва мушқиву заррин дорад, саҳфаи аввал сарлавҳаи масдучӣ, лочувардӣ ва заррин (бо гулҳои алвон), дар байни сатрҳо тилоандозӣ шуда, чилд: тимоҷи қаҳвай, фоқиди таблаи аввал. Андоза: 13x25, дар як саҳифа 21 сатр. Аз ҷумлаи нусхаҳои қадимаи “Соқинома” аст;

12. Нусхаҳои китобхонаи Бодлеан:

а) Нусхаи № **1078**, бо хати настаълиқ навишта шудааст, андоза: 9,34x5,38;

б) Нусхаи № **1079**, нусхаи муосир, бо хати настаълиқ навишта шудааст. Муқова: орошдодашуда, ду сафҳаи аввал тилокорӣ, хатҳои пайвастананда тилоию сабз, андоза: 8,34x4,34 (21,673);

13. Нусхаҳои китобхонаи “Индия Оффис”:

а) Нусхаи № **1506**, санаи 1057/1648 дар Бангола бо хати настаълиқи берабти моил ба шикаста китобат шудааст, андоза: 7,34x2,12 (15,824);

б) Нусхаи № **1507**, нусхаи навтари “Соқинома”, санаи китобат номаълум, бо хати настаълиқ китобат шудааст, андоза: 9,12x5,14 (15,824);

в) Нусхаи № **1508**, нусхаи ҷурмдор, даҳ пора шеъри алоҳида, Оғоз:

*Хумори касеро зи Кавсар шикаст,
Ки аз меҳри соқӣ-и гардида маст.*

11 байти он бо нусхаҳои дигари “Соқинома” мувофиқ аст (15,824). Соли 1079/1669 бо хати настаълиқ китобат шудааст, андоза: 7,14x4 (15,825);

14. Нусхаҳои осорхонаи “Бритиш музей”:

а) Нусхаи № **26,167**, аз 4500 байт иборат аст, соли 1849 дар Лакхнав чопи сангӣ шудааст;

б) Нусхаи № 338, бо хатти шикастамонанд санаи 1096/1685 навишта шуда, бо хатҳои тилоӣ ва 11 минятура ороиш ёфтааст. Андоза: 7,34x4,12. Панҷ варақи оғоз ва чанде аз мобайн баъдтар бо дастон часпонида шудаанд (20,678);

15. Нусхаи китобхонаи “Бухар”-и Калкатта, № 376. Баъзе варақҳо дар оғоз нест ва маснавӣ якбора бо байти зерин оғоз мешавад:

*Бисозам ба он қасри гардунҷаноб,
Ки бар даргаҳаш Хизр пошида об.*

Бо настаълиқи зебо китобат ва бо хатҳои ранга чудо гардидаву хошияву чадвал асосан бо ранги сурх оро ёфтааст. Дар чанд маврид ҷои сарлавҳа ҳолӣ мондааст. Китобат соли 1241/1825, андоза: 9,6x6,14 (19,278);

16. Нусхаи китобхонаи Донишгоҳи Кембриҷ, № 746. Бо хати настаълиқ санаи 1276/1859-60 китобат шудааст (13,122).

Дар баробари ин ки нусахи зиёди асари мавриди пажӯҳиши мо дар китобхонаҳои олам вучуд дорад, нусхаҳои мунтахаби он ҳам, хосса қисмати “Қасамнома” ё ба истилоҳи дигар “Қасамия”-и “Соқинома” арзи вучуд карда, ки бешак намоёнгари нуфузи вофири асари мазкурро нишон медиҳад. Бехуда муҳаққиқон қисмати “Қасамия”-и Зухуриро аз беҳтарин қисматҳои он намешуморанд (5,222; 2,583-584). Аз ин рӯ, овардани чанд нусхаи ин қисмати “Соқинома”-и Зухурӣ ҳам аз аҳамият ҳолӣ нест:

Нусхаҳои китобхонаи Ганҷбахш:

а) Нусхаи № 2076, шомили фақат “Қасамнома” аз “Соқинома”-и Зухурист. Оғоз:

*Ба ширини шаҳди кунҷи даҳан,
Ба ҷӯши асирони ҷоҳи зақан,
Ба дурпоиши оташи обдор,
Ба сарпечии сунбули тобдор;*

б) Нусхаи № 4641-7419, бо хати настаълиқ санаи 1826 китобат шудааст. Котиб: Мункат Рой, маҷмӯа, сах: 403-418, нахуст қасамномаест, ки ба соқинома меанҷомад (4,1672-1673).

Ғайр аз “Қасамия”-ҳои “Соқинома”-и Зухурӣ дигар нусхаҳои мунтахаби он ҳам дар китобхонаҳо мавҷуд мебошад, ки дар барқароркунии матни ин асар аҳамияти вижа дорад. Масалан, дар китобхонаи Донишгоҳи Исфаҳон нусхае аз “Мунтахаби “Соқинома”-и Зухурӣ” таҳти рақами 203 мавҷуд аст, ки бо хати настаълиқи зебо тақрибан дар асри нуздаҳ китобат шудааст. Он бо байти:

*Нигоҳаш бар он равшанӣ роҳ бурд,
Ки шаб бар тани зангиён мӯ шумурд.*

-оғоз шуда, аз 216 варақ ва 2967 байт иборат мебошад. Бояд зикр шавад, ки кормандони китобхонаи дичитолии “Маҷмаи захоири исломии Қум” онро нусхаи ноқиси “Соқинома”-и Зухурӣ пиндошта, қайд намудаанд, ки оғозу анҷоми ин нусха афтодааст. Аммо то он ҷо, ки роқими сутур болои ин нусха тааммул кард, он нусхаи талхисшудаи асари мавриди таҳқиқи мост, вале оғози он воқеан афтодааст. Анҷоми нусха бошад, нуқсон надорад ва бо байти машҳури:

*Ки гардад ба ҳарфат суҳанҳо тамом,
Чу дар охири нома з-ӯ, вассалом.*

-ба итмом мерасад.

Дар арсаи адабиёти ғановатманди форсу тоҷик ханӯз осори мутааддиде боқӣ мондаанд, ки ниёз ба тасхеху танзими муҳаққиқони киром доранд, ки “Соқинома”-и Зухурӣ аз ҷумлаи он аст. То он ҷо, ки роқими сутур оғаҳӣ дорад, нусхаи тасхехшудаи

он вучуд надорад. Аз ин рӯ, бархе нусахи хаттӣ ва чопи сангии онро муаррифӣ намудем, ки намоёнгари шухрати беандозаи ин асари ношинохтаи адабиёти форсу тоҷик аст.

Пайнавишт:

1. Акимушкин, О.Ф. Описание персидских и таджикских рукописей Института Востоковедения (Выпуск 10, поэтические сборники, альбомы).-Москва: Наука, 1993. -296с.
2. Зарринчин, Гуломризо. Соқинома дар адаби форсӣ //Забон ва адабиёти донишқадаи Адабиёт ва улуми инсонии донишгоҳи Фирдавсӣ. 1355х. - № 47. –С. 571-586.
3. Мирзоев, А.М., Занд, М.И. Феҳрасти дастхатҳои шарқии Академияи фанҳои РСС Тоҷикистон. -Ҷ. 3. -Душанбе: Дониш, 1968. -238 с.
4. Мунзавӣ, Аҳмад. Феҳрасти нусхаҳои хаттии Ганҷбаҳи, шумораи 48. -Лоҳур: Маркази таҳқиқоти форсии Эронӣ Покистон, 1980. -1924 с.
5. Ризоӣ, Эҳтиром. Соқинома дар шеърӣ форсӣ. -Техрон: Амири Кабир, 1388х. -270 с.
6. Семёнов А.А. Собрание восточных рукописей. -Ташкент: АН УЗ ССР, 1954. -585 с.
7. Тастеҳӣ, Муҳаммадхусайн. Феҳрасти алифбоии нусхаҳои хаттии китобхонаи Ганҷбаҳи (Аз оғози таъсис то кунун). -Исломобод: Маркази таҳқиқоти Эронӣ Покистон, 2005.
8. Феҳристи нусхаҳои хаттии форсӣ, шумораи 1. Китобхонаи умумии архиви Патиолаи Панҷоб. -Дехлӣ: Молруд, 1999. -267 с.
9. Феҳристи нусхаҳои хаттӣ, № 3. Китобхонаи умумии Ҳардайл.-Дехлӣ: Маркази таҳқиқоти форсии Ройзани Чумхурии исломии Эрон, 1999. -130 с.
10. Феҳристи нусхаҳои хаттии форсӣ, шумораи 4. Китобхонаи Роҷаи Маҳмудобод. Маркази таҳқиқоти форсии Ройзани фаръангии сафорати Љумъурии исломии Эрон: бидуни соли нашр. -691 с.
11. Феҳристи нусхаҳои хаттии форсӣ, шумораи 5. Китобхонаи Донишгоҳи Љомия миқдир исломия. -Дехлӣ: Маркази таҳқиқоти форсӣ, 1999. -500 с.
12. Browne, Edward. A catalogue of the Persian manuscripts in the library of the University of Cambridge. –Cambridge, 1896.-471 p.
13. Browne, Edward. A supplementary Hand-list of the Muhammadan manuscripts preserved in the libraries of the university and colleges of Cambridge. –Cambridge, 1922. -348 p.
14. Edwards, Edward M.A. A catalogue of the Persian painted books in the British Museum. – London. -968 p.
15. Ethe, Hermann. Catalogue of Persian manuscripts in the library of the India office. Volume I. - Oxford, 1903. -1632 p.
16. Flugel, Gustav. Die arabischen, persischen und türkischen Handschriften der kaiserlich-Königlichen Hofbibliothek. -Wien, 1867. -653 p.
17. Hyderabad catalogue, Persian, Urdu, Arabic books. V.III. -239 p.
18. Maulavi, Mirzo Ashraf Ali. A catalogue of the Persian books and manuscripts in the library of the Asiatic society of Bengal. Fasciculus I. –Calcutta, 1890. -200 p.
19. Maulavi, Qasim Hasir Radavi, Maulavi, Abd Ul-Muqtadir. Catalogue of the Persian manuscripts in the Buhar library. –Calcutta: Imperial library, 1921. -382 p.
20. Rieu, Charles. Catalogue of Persian manuscripts in the British Museum. Volume II. –London, 1881. -433-877 p.
21. Sachau, Ed., Ethe H. Catalogue of Persian, Tuekish, Hindustani and Pushtu manuscripts in the Bodleian Library. Part I. -Oxford. -1150 p.

-
22. Sprenger, A. *A catalogue of the Arabic, Persian and Hindustany manuscripts, of the libraries of the kings of Oudh. Vol. 1.* – Calcutta, 1854. – 648 p.
 23. <http://library.ut.ac.ir/> (санау муроҷуат: 20.05.2016)
 24. <http://www.ical.ir/> (санау муроҷуат: 15.04.2016)
 25. <http://tehranlibrary.org/Farsi/Home/Index> (санау муроҷуат: 15.04.2016)

Reference Literature:

1. Akimushkin O.F. *Description of Persian-Tajik Manuscripts by the Institute of Oriental Studies (issue 10, poetical collections, albums – Moscow: Science, 1993. – 296 pp.*
2. Zarrinchin, Ghulomrizo. *Soqinoma in Persian Literature // The Institute of Language, Literature and Humanitarian Studies under the University named after Firdawsi. 1355 hijra. - # 47. – pp. 517 – 586.*
3. Mirzoyev, A.M., Zand, M.I. *Catalogue of Oriental Manuscripts of the Tajik SSR Academy of Sciences. V.3. - Dushanbe: Knowledge, 1968. – 238 pp.*
4. Munzavi, Ahmad. *Catalogue of Gangbakhsh's Written Copies. Issue 48. - Lohur: Persian Research Center between Iran and Pakistan, 1980. – 1924 pp.*
5. Rizoi, Ehtirom. *Soqinoma in Persian Poetry. - Tehran: Amir Kabir, 1388 hijra. – 270 pp.*
6. Semyonov A.A. *Collection of Oriental Manuscripts. – Tashkent: Uzbek SSR Academy of Sciences, 1954. – 585 pp.*
7. Tastehi, Muhammadhusayn. *Alphabetic Catalogue of Written Copies kept in the Library of Ganjbakhsh (since the period of establishment up to nowadays). – Islamabad: Research Center between Iran and Pakistan, 2005.*
8. *Catalogue of Written Persian Copies. Issue 1. General Archive kept in the Library of Patiola, Panjob. – Dehli: Molrud, 1999. – 267 pp.*
9. *Catalogue of Written Copies, # 3. Haydayal Public Library under– Dehli: Research Center of Poyzanni under Islamic Republic of Iran, 1999. – 130 pp.*
10. *A Catalogue of Persian Written Copies, issue 4. Roja Mahmudobod's Library. Research Center of Poyzani Cultural Embassy under Islamic Republic of Iran: without date of publishing. – 691 pp.*
11. *Catalogue of Persian Written Copies. Issue 5. The Library of the University of Jomiya Milliya Islomiya. - Dehli: Persian Research Center, 1999. – 500 pp.*
12. Browne, Edward. *Catalogue of the Persian Manuscripts in the Library of the University of Cambridge. – Cambridge, 1896. – 471 pp.*
13. Browne, Edward. *A Supplementary Hand-list of Muhammadan Manuscripts Preserved in the Libraries of the University and Colleges of Cambridge. – Cambridge, 1922. – 348 pp.*
14. Edwards, Edward M.A. *A Catalogue of the Persian Painted Books in the British Museum. – London. - 968 pp.*
15. Ethe, Hermann. *A Catalogue of Persian Manuscripts in the Library of the India Office. V.I. - Oxford, 1903. - 1632 pp.*
16. Flugel, Gustav. *Die Arabischen, Persischen und Türkischen Handschriften der Kaiserlich-Königlichen Hofbibliothek. - Wien, 1867. - 653 pp.*
17. *Hyderabad Catalogue, Persian, Urdu, Arabic Books. V. III. - 239 pp.*
18. Maulavi, Mirzo Ashraf Ali. *Catalogue of Persian Books and Manuscripts in the Library of the Asiatic Society of Bengal. issue I. – Calcutta, 1890. - 200 pp.*

-
19. Maulavi, Qasim Hasir Radavi, Maulavi, Abd Ul-Muqtadir. *Catalogue of Persian Manuscripts in Buhar Library*. – Calcutta: Imperial Library, 1921. - 382 pp.
 20. Rieu, Charles. *A Catalogue of Persian Manuscripts in the British Museum. V. II*. – London, 1881. – pp. 433 - 877.
 21. Sachau, Ed., Ethe H. *Catalogue of Persian, Tuekish, Hindustani and Pushtu Manuscripts in the Bodleian Library. Part I*. - Oxford. - 1150 pp.
 22. Sprenger, A. *Catalogue of Arabic, Persian and Hindustany Manuscripts of the Libraries of the Kings of Oudh. V.1*. – Calcutta, 1854. - 648 pp.
 23. <http://library.ut.ac.ir/> (date of addressing: 20.05.2016)
 24. <http://www.ical.ir/> (date of addressing: 15.04.2016)
 25. <http://tehranlibrary.org/Farsi/Home/Index> (date of addressing: 15.04.2016)